

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/200/2004

SAMOPOCZUCIE POLAKÓW W LATACH 1989 - 2004

KOMUNIKAT Z BADAŃ

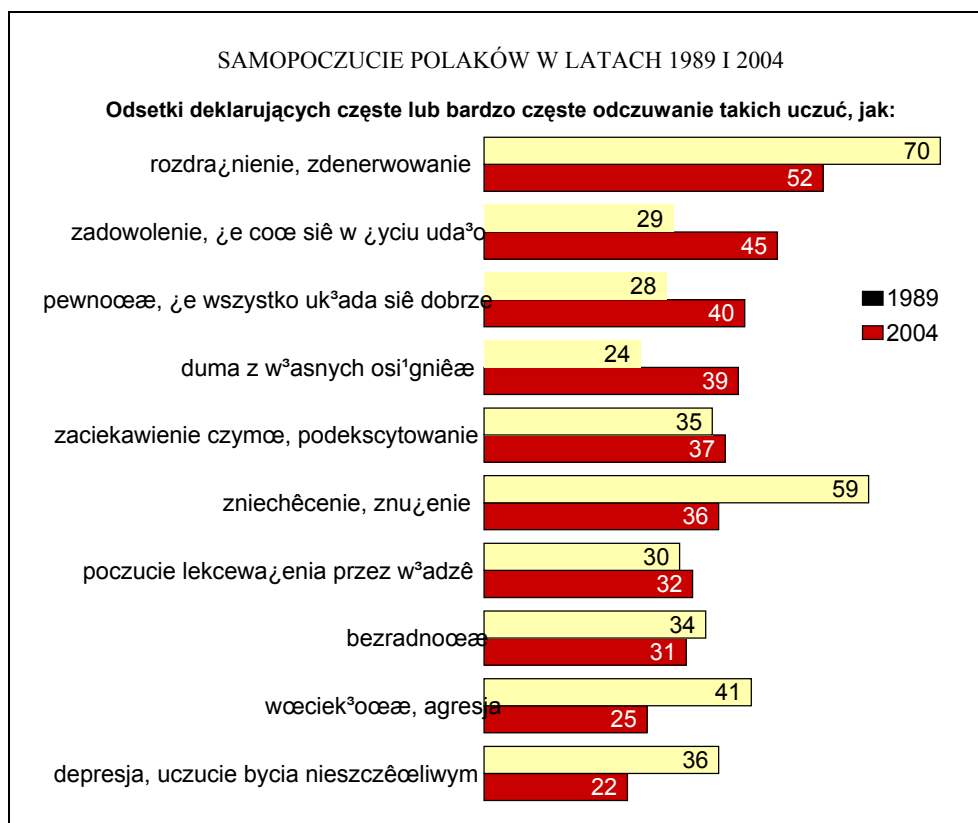
WARSZAWA, GRUDZIEŃ 2004

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
22 października 2004 roku

- ❑ W porównaniu z rokiem 2003 poprawiło się samopoczucie badanych. Wprawdzie w zasadzie nie zmieniły się odsetki osób doznających uczuć pozytywnych, ale zmalała liczba deklaracji świadczących o częstym przeżywaniu takich negatywnych emocji, jak: lekceważenie ze strony władz (spadek z 43% do 32%), bezradność (z 36% do 31%), wściekłość (z 29% do 25%), zdenerwowanie, rozdrażnienie (z 56% do 52%), stany depresyjne (z 25% do 22%).
- ❑ W mijającym roku samopoczucie Polaków było znacznie lepsze niż w roku 1989, choć w zasadzie nie zmieniły się odsetki mających poczucie lekceważenia przez władzę oraz odczuwających bezradność.

- ❑ Od ubiegłego roku poprawiło się postrzeganie nastrojów panujących w środowisku społecznym badanych. Zmalały odsetki dostrzegających w swoim otoczeniu lęk, niepewność jutra (z 47% do 39%), a także niezadowolenie, brak wiary w jakąkolwiek poprawę (z 26% do 19%). Zwiększyła się (z 6% do 14%) grupa badanych wskazujących na pewne odprężenie i zadowolenie z tego, że jest trochę lepiej.
- ❑ W 2004 roku obraz nastrojów panujących w środowisku badanych był gorszy niż w roku 1989.

W debacie na temat kondycji Polski i Polaków pojawia się teza o panującej w naszym kraju kulturze narzekania, która wpycha nas jako społeczeństwo w pułapkę negatywizmu¹. Wyniki naszych wieloletnich badań wskazują jednak na konieczność złagodzenia tej diagnozy. Sondáže przeprowadzone u schyłku PRL, w przełomowym roku 1989 oraz w późniejszych fazach transformacji ukazują bowiem systematyczną poprawę samopoczucia Polaków. Ostatnio odnotowujemy także pozytywne zmiany w postrzeganiu przez badanych nastrojów swojego środowiska społecznego².

SAMOPCZUCIE POLAKÓW

Do opisu samopoczucia Polaków posłużyło nam dziesięć pytań obrazujących różne stany emocjonalne oraz zawierających skalę, za pomocą której badani określali częstość doznawania w mijającym roku poszczególnych uczuć.

Polacy przede wszystkim przyznają, że w 2004 roku przeżywali zdenerwowanie i rozdrażnienie - co drugi (52%) deklaruje, że często lub bardzo często doznawał tego typu negatywnych uczuć. Kolejne cztery spośród najczęściej wymienianych przez Polaków stanów emocjonalnych mają jednak charakter pozytywny. Prawie połowa badanych (45%) często - według własnych deklaracji - doświadczała zadowolenia z tego, że powiodło im się w życiu. Nieznacznie mniej osób wiele razy miało pewność, że wszystko dobrze im się układa (40%) oraz odczuwało dumę ze swoich osiągnięć (39%), a także wykazywało szczególne czymś zainteresowanie, podekscytowanie (37%).

---

¹ Zob. m.in. B. Wojciszke, *Kraj pustych szklanek*, „Polityka” nr 50, 11 grudnia 2004; J. Żakowski, *Kto ma dziś szczęście*, „Polityka” nr 12, 20 marca 2004.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (175) przeprowadzono w dniach 3-6 grudnia 2004 roku na liczącej 973 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

W mijającym roku nie brakowało również innych niż zdenerwowanie i rozdrażnienie emocji negatywnych. Ponad jedna trzecia Polaków (36%) często odczuwała zniechęcenie, znużenie, co trzeci (32%) wielokrotnie miał poczucie, że jako obywatel jest lekceważony przez władzę i niemal tyle samo (31%) doznawało wiele razy poczucia bezradności. Co czwarty badany (25%) przyznaje ponadto, że często odczuwał wściekłość, a niewiele mniej osób (22%) ujawnia częste przeżywanie stanów depresyjnych.

Tabela 1

Jak często w ciągu mijającego roku doznawał(a) Pan(i) następujących uczuć:	Bardzo często	Często	Rzadko	Prawie wcale, wcale
	w procentach			
- był(a) Pan(i) zdenerwowany(a), rozdrażniony(a)	8	44	39	9
- był(a) Pan(i) zadowolony(a), bo coś się udało, powiodło się w życiu	4	41	46	9
- poczuł(a) Pan(i) pewność, że wszystko układa się dobrze	2	38	47	12
- był(a) Pan(i) dumny(a) ze swoich osiągnięć	4	35	47	14
- był(a) Pan(i) szczególnie czymś zaciekawiony(a), podekscytowany(a)	4	33	49	14
- czuł(a) się Pan(i) zniechęcony(a), znużony(a)	4	32	48	16
- czuł(a) się Pan(i) jako obywatel(ka) wyraźnie lekceważony(a) przez władzę	8	24	35	33
- czuł(a) się Pan(i) bezradny(a)	5	26	46	23
- ogarniała Pana(ią) wściekłość, miał(a) Pan(i) ochotę wszystko rozwalić	5	20	39	36
- czuł(a) się Pan(i) nieszczęśliwy(a), był(a) Pan(i) w depresji	4	18	45	33

Na przedstawione wyniki można jednak spojrzeć z innej strony akcentując to, że większość ankietowanych - według własnych deklaracji - jedynie sporadycznie doznawała opisanych uczuć lub nawet wcale ich nie przeżywała (dotyczy to nie tylko emocji negatywnych, poza zdenerwowaniem i rozdrażnieniem, ale także uczuć pozytywnych). Takie podejście pozwala ujrzeć tegoroczne samopoczucie Polaków w jaśniejszym świetle i skłania do zastanowienia się, czy zasadne jest przypisywanie im „obyczaju ustawicznego wyrażania niezadowolenia”³.

³ Zob. B. Wojciszke, *op.cit.*

Okazuje się ponadto, że w mijającym roku samopoczucie Polaków było lepsze niż w roku 2003. W porównaniu z rokiem ubiegłym zmalały bowiem odsetki osób, które często odczuwały takie negatywne emocje, jak lekceważenie ze strony władz (spadek o 11 punktów) oraz bezradność (spadek o 5 punktów), a także wściekłość i zdenerwowanie, rozdrażnienie (spadek po 4 punkty) czy stany depresyjne (spadek o 3 punkty). Poprawa samopoczucia w ostatnim roku polega więc na tym, że przy niezmienionej w zasadzie liczbie osób doznających uczuć pozytywnych osłabły w społeczeństwie emocje negatywne.

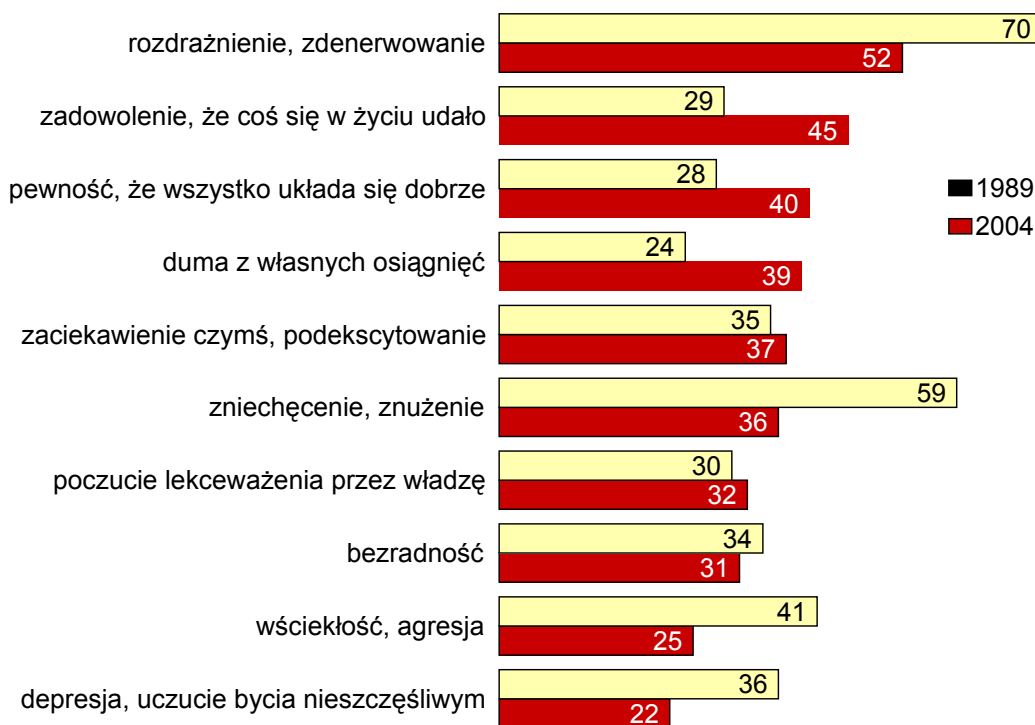
Tabela 2

Jak często w ciągu minionego roku doznawał(a) Pan(i) następujących uczuć:	Zsumowane odpowiedzi „bardzo często” i „często” w latach													
	1988	1989	1990	1991	1993	1994	1995	1996	1999	2000	2001	2002	2003	2004
	w procentach													
- rozdrażnienia, zdenerwowania	72	70	67	69	64	64	59	56	55	55	56	54	56	52
- zadowolenia, że coś się w życiu udało	34	29	32	21	22	24	32	38	41	40	40	36	45	45
- pewności, że wszystko układa się dobrze	37	28	29	15	20	22	30	36	37	36	33	34	40	40
- dumy z własnych osiągnięć	28	24	31	45	32	32	25	28	34	33	33	32	36	39
- zaciekawienia, podekscytowania	35	35	36	26	24	26	-	31	33	32	36	30	39	37
- zniechęcenia, znużenia	55	59	52	62	49	49	43	41	37	38	36	39	38	36
- poczucia lekceważenia przez władzę	32	30	28	39	26	29	-	18	32	35	33	26	43	32
- bezradności	31	34	26	34	39	39	30	29	33	32	33	36	36	31
- wściekłości	-	41	33	40	32	36	28	27	31	27	27	26	29	25
- depresji, bycia nieszczęśliwym	34	36	31	45	32	32	27	28	23	23	26	24	25	22

Poprawę samopoczucia Polaków jeszcze wyraźniej widać z dłuższej perspektywy czasowej, obejmującej cały okres III RP. Od roku 1989 osłabły takie negatywne emocje, jak uczucie zdenerwowania i rozdrażnienia, którego w mijającym roku często doświadczała ponad połowa Polaków, podczas gdy piętnaście lat temu było ono odczuwane przez prawie trzy czwarte (spadek z 70% do 52%). Zmalały także grupy badanych przeżywających zniechęcenie, znużenie (z 59% do 36%) oraz wściekłość (z 41% do 25%), mniej osób czuje się też nieszczęśliwymi, skarży się na depresję (spadek z 36% do 22%).

RYS. 1. SAMOPOCZUCIE POLAKÓW W LATACH 1989 I 2004

Odsetki deklarujących częste lub bardzo częste odczuwanie takich uczuć, jak:

Poza systematycznym słabnięciem negatywnych emocji odnotowujemy w III RP umocnienie się pozytywnych uczuć. Od roku 1989 wyraźnie wzrosły odsetki Polaków zadowolonych z tego, że powiodło im się w życiu (z 29% do 45%), oraz tych, którzy odczuwają pewność, że wszystko układa się dobrze (z 28% do 40%), a także mających poczucie dumy ze swoich osiągnięć (z 24% do 39%).

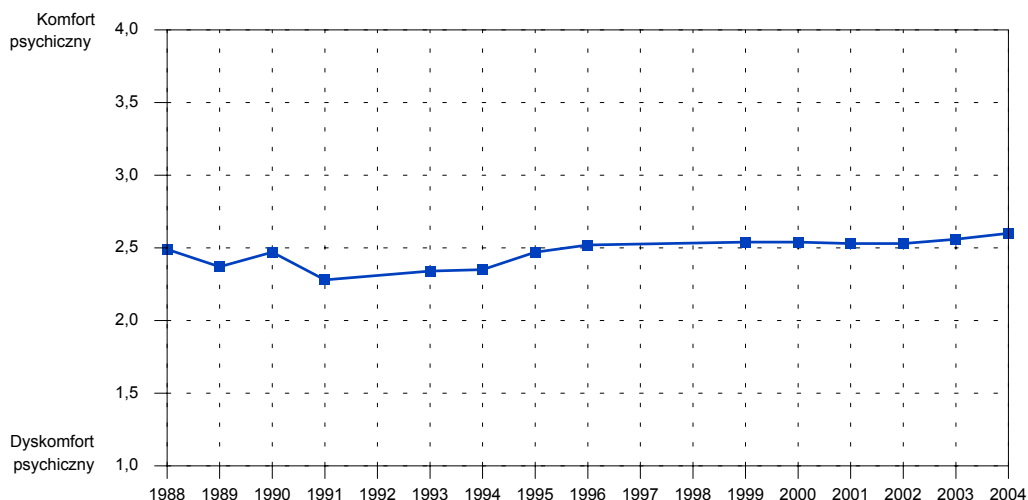
Należy jednak podkreślić, że w ciągu ostatnich piętnastu lat niemal nie zmieniła się grupa badanych, którzy doznają uczucia bezradności. Zarówno pod koniec PRL, jak i we wszystkich kolejnych fazach przemian mniej więcej co trzeci Polak przyznawał, że często doświadczał tego uczucia. Ciągłe liczna jest też grupa tych, którzy mają poczucie, że są lekceważeni przez władzę - deklaracje takie składa co trzeci Polak (odsetek ten wyraźnie zmalał w roku 1996, po czym ponownie wzrósł i obecnie jest niemal taki sam jak w roku 1989 czy u schyłku PRL).

Do najtrudniejszych ze względu na samopoczucie psychiczne należał rok 1991. Był to czas wprowadzania gospodarki rynkowej i pojawienia się nieznanego wcześniej na taką skalę zjawiska bezrobocia. We wszystkich badaniach z tamtego okresu odnotowaliśmy pogorszenie warunków życia i kondycji ekonomicznej gospodarstw domowych, a także spadek nastrojów społecznych. Jeśli chodzi natomiast o samopoczucie, to poza rozdrażnieniem i zdenerwowaniem rodacy szczególnie silnie odczuwali wtedy zniechęcenie i znużenie, wyjątkowo często czuli się też przygnębieni i nieszczęśliwi. Wielu z nich miało również poczucie, że jako obywatele są lekceważeni przez władzę, czemu towarzyszyło uczucie wściekłości i - nieco rzadziej - bezradności. Stosunkowo niewielu Polaków doznawało wtedy pozytywnych emocji, z jednym wszakże wyjątkiem - właśnie w roku 1991 najwięcej osób (około połowy) często doświadczało dumy z własnych osiągnięć.

Syntetyczny wskaźnik samopoczucia (w którym pomija się poczucie lekceważenia przez władzę, ponieważ jest ono stosunkowo słabo skorelowane z pozostałymi czysto psychologicznymi wymiarami ocen) potwierdza, że w ciągu ostatnich szesnastu lat najgorsze samopoczucie mieli Polacy w roku 1991. Wtedy właśnie uległo ono wyraźnemu pogorszeniu w stosunku do roku 1988 i pierwszych kilkunastu miesięcy funkcjonowania demokracji. W miarę upływu czasu obserwowaliśmy jednak niewielką, ale systematyczną poprawę, co można odczytać jako stopniowe osvajanie się Polaków z nową rzeczywistością. Od roku 1995 mierzone w ten sposób samopoczucie pozostaje w zasadzie stabilne, z tym że w ostatnich dwóch latach odnotowujemy jego stopniową poprawę.

RYS. 2. SAMOPOCZUCIE POLAKÓW W LATACH 1988-2004

Dla dziewięciu wymiarów obliczono średnią nasilenia doznawanych emocji mierzoną na skali od 1 do 4, porządkując je tak, by 1 oznaczało dyskomfort psychiczny, definiowany jako deklarowanie częstych doznań negatywnych, a 4 - komfort psychiczny określony przez częste występowanie emocji o znaku pozytywnym. W tak obliczonym wskaźniku pominięto „poczucie lekceważenia przez władzę”, ponieważ jest ono stosunkowo słabo skorelowane z pozostałymi czysto psychologicznymi wymiarami ocen

Samopoczucie Polaków jest silnie zróżnicowane w zależności od cech ich położenia społecznego (zob. tabele aneksowe). Szczególnie widoczne jest to na przykładzie emocji pozytywnych. Okazuje się, że im badani są młodszy, mają lepsze warunki materialne, wyższe dochody na osobę w rodzinie, a także wyższe wykształcenie i pozycję społeczno-zawodową, tym częściej na ogół deklarują, że w mijającym roku często mieli poczucie, że coś im się w życiu udało, a także pewność, że wszystko układa się dobrze, odczuwali też dumę ze swoich osiągnięć i szczególne zainteresowanie jakąś sprawą. Częste przeżywanie wymienionych uczuć było udziałem przede wszystkim uczącej się młodzieży, przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji, respondentów żyjących w dobrych warunkach i najlepiej sytuowanych. Pozytywne emocje najrzadziej natomiast odczuwali ludzie znajdujący się w złym położeniu społecznym - źle oceniający własne warunki materialne, renciści, bezrobotni i emeryci. Ich udziałem znacznie częściej niż innych były emocje negatywne, takie jak: zdenerwowanie i rozdrażnienie, zniechęcenie i znużenie, bezradność, wściekłość, depresja czy też poczucie lekceważenia przez władzę. Tego typu uczucia świadczące o złym samopoczuciu znacznie częściej deklarowały kobiety niż mężczyźni (z jednym wyjątkiem, dotyczącym lekceważenia przez władzę).

OBRAZ NASTROJÓW W ŚRODOWISKU SPOŁECZNYM BADANYCH

Do opisu nastrojów środowiska społecznego badanych posłużyło pytanie zamknięte, zawierające pięć możliwych odpowiedzi. Spośród nich ankietowani wybierali jedną, najtrafniej charakteryzującą stan uczuć wśród ludzi, z którymi spotykają się na co dzień w zakładzie pracy, miejscu zamieszkania.

W uzyskanym obrazie środowiska przeważają ciemne barwy. Z relacji respondentów wynika, że Polacy w znacznym stopniu niepokoją się o przyszłość, są niepewni jutra - tak opisuje swoje środowisko niemal dwie piąte (39%). Co piąty ankietowany (19%) wskazuje ponadto na panujące w jego otoczeniu ogólne niezadowolenie oraz brak wiary w możliwość jakiegokolwiek poprawy, a co szósty (17%) dostrzega apatię, rezygnację, pogodzenie z losem. Zaledwie co piąty respondent opisuje nastroje otaczających go ludzi w jaśniejszych barwach, w tym co siódmy (14%) dostrzega przejawy odprężenia i zadowolenia z tego, że jest już trochę lepiej, a niewielka liczebnie grupa (6%) wskazuje na ogólne odprężenie i zadowolenie, któremu towarzyszy wiara w lepsze jutro.

Tabela 3

Jak ocenił(a)by Pan(i), ogólnie rzecz biorąc, obecne nastroje wśród ludzi, z którymi styka się Pan(i) na co dzień w zakładzie pracy, środowisku zamieszkania? Które z następujących określić najlepiej to oddaje?	Wskazania respondentów według terminów badań							
	XI 1988	XI 1989	XII 1999	XII 2000	XII 2001	XII 2002	XII 2003	XII 2004
	w procentach							
Lęk, obawa, co przyniesie przyszłość, niepewność jutra	42	40	49	48	51	51	47	39
Ogólne niezadowolenie, brak wiary w jakąkolwiek poprawę	22	7	22	23	26	22	26	19
Apatia, rezygnacja, pogodzenie z losem	17	11	15	11	12	13	14	17
Pewne odprężenie i zadowolenie, że jest trochę lepiej	14	22	8	7	5	6	6	14
Ogólne odprężenie i zadowolenie, wiara, że będzie lepiej	2	7	3	4	3	5	4	6
Określił(a)bym to inaczej	1	3	1	1	0	0	0	0
Trudno powiedzieć	4	9	2	6	3	3	3	5

Należy podkreślić, że obraz środowiska, jaki wyłania się z odpowiedzi badanych, jest obecnie lepszy niż w roku 2003. W porównaniu z ubiegłym rokiem mniej osób (spadek o 8 punktów) dostrzega w swoim otoczeniu nastroje lękowe, niepewność jutra. Zmalał też

(o 7 punktów) odsetek tych, którzy uważają, że w ich środowisku przeważa niezadowolenie oraz brak wiary w jakąkolwiek poprawę. Wyraźnie zwiększyła się natomiast (o 8 punktów) grupa badanych wskazujących na nastrój pewnego odprężenia i zadowolenia z tego, że jest trochę lepiej. Te pozytywne zmiany osłabia jedynie fakt, że w ostatnim roku nieco wzrósł (o 3 punkty) odsetek badanych, którzy w swoim otoczeniu dostrzegają przejawy apatii i rezygnacji.

Ogólnie rzecz biorąc, tegoroczne diagnozy nastrojów są nie tylko lepsze niż przed rokiem, ale można je uznać za najlepsze w ciągu ostatnich pięciu lat (mimo nadal częstego dostrzegania apatii, rezygnacji). Z perspektywy całego piętnastolecia widać jednak, że mimo widocznej poprawy obraz nastrojów w środowisku społecznym badanych nadal jest ciemniejszy niż u progu przemian ustrojowych. Obecnie przy takim samym jak w roku 1989 odsetku wskazujących na występowanie w ich otoczeniu lęku o przyszłość, więcej osób (wzrost o 12 punktów) zauważa panujące w ich środowisku ogólne niezadowolenie, brak wiary w jakąkolwiek poprawę, więcej też (wzrost o 6 punktów) dostrzega apatię, rezygnację. Zmalała (o 8 punktów) grupa respondentów, którzy widzą w swoim środowisku pewne odprężenie i zadowolenie, że jest trochę lepiej. Ponadto zwraca uwagę fakt, że tegoroczny obraz nastrojów środowiska społecznego badanych najbardziej przypomina ten u schyłku PRL - z roku 1988.

Tabela 4

Nastroje wśród ludzi, z którymi respondent styka się na co dzień w zakładzie pracy, środowisku zamieszkania	Wskazania respondentów według terminów badań		
	1988	1989	2004
	w procentach		
Lęk, obawa, co przyniesie przyszłość, niepewność jutra	42	40	39
Ogólne niezadowolenie, brak wiary w jakąkolwiek poprawę	22	7	19
Apatia, rezygnacja, pogodzenie z losem	17	11	17
Pewne odprężenie i zadowolenie, że jest trochę lepiej	14	22	14
Ogólne odprężenie i zadowolenie, wiara, że będzie lepiej	2	7	6
Pominięto odpowiedzi „określił(a)bym to inaczej” i „trudno powiedzieć”			

Zdecydowanie najlepszy obraz swojego środowiska mają ludzie młodzi, szczególnie przedstawiciele uczącej się młodzieży - mniej więcej połowa z nich dostrzega w swoim otoczeniu odprężenie i zadowolenie z poprawy lub wiarę, że będzie lepiej. Tego typu pozytywne emocje stosunkowo często zauważają w swoim otoczeniu również ludzie żyjący w dobrych warunkach materialnych. Częściej wskazują na nie mężczyźni niż kobiety.

Natomiast im badani są starsi, mają gorsze warunki materialne i finansowe, tym na ogół częściej negatywnie oceniają nastroje panujące w ich środowisku. Zrozumiało, że w bardzo ciemnych barwach postrzegają je bezrobotni – co trzeci z nich (30%) uważa, że w ich otoczeniu ludzie są niezadowoleni i nie wierzą w jakąkolwiek poprawę, nieco większa grupa (34%) wskazuje na niepewność jutra, a co siódmy (15%) dostrzega w swoim środowisku przede wszystkim apatię, rezygnację. Zbliżony obraz swojego otoczenia mają emeryci i ludzie żyjący w złych warunkach materialnych.

Zwraca uwagę fakt, że wykształcenie niezbyt chroni przed negatywnym postrzeganiem swojego otoczenia (choć im lepiej wykształceni są badani, tym mniejszy ich odsetek dostrzega niezadowolenie i brak wiary w poprawę). Okazuje się jednak, że osoby z wyższym wykształceniem częściej niż pozostałe zauważają w swoim środowisku lęk o przyszłość, niepewność jutra oraz apatię i rezygnację (zob. tabele aneksowe).

Mijający rok przyniósł poprawę samopoczucia Polaków. Wprawdzie w zasadzie nie zmieniły się odsetki osób doznających uczuć pozytywnych, ale osłabły w społeczeństwie emocje negatywne. Poprawa samopoczucia jest jeszcze bardziej widoczna z dłuższej perspektywy czasowej, obejmującej cały okres III RP. W porównaniu z rokiem 1989 zmalała liczba osób deklarujących częste przeżywanie stanów zdenerwowania, rozdrażnienia, a także zniechęcenia, znużenia oraz wściekłości i depresji. Wyraźnie wzrósł natomiast odsetek Polaków zadowolonych z tego, że powiodło im się w życiu oraz mających pewność, że wszystko dobrze się układa, a także odczuwających dumę z własnych osiągnięć. Niemal nie

zmieniła się w tym czasie jedynie liczba badanych, którzy wielokrotnie doznawali uczucia bezradności oraz mieli poczucie lekceważenia przez władzę - każdego z tych uczuć często doświadczał i nadal doświadcza co trzeci Polak.

Korzystnym zmianom samopoczucia towarzyszą w ostatnim roku pozytywne zmiany w postrzeganiu swojego środowiska społecznego – obecnie Polacy opisują nastroje własnego otoczenia w jaśniejszych barwach niż przed rokiem. Obraz ten można też uznać za najlepszy w ciągu ostatnich pięciu lat. Jednak z perspektywy całego piętnastolecia widać, że mimo poprawy nadal jest on znacznie ciemniejszy niż u progu przemian. Przy takim samym jak w roku 1989 odsetku badanych dostrzegających w swoim otoczeniu lęk o przyszłość, kilkakrotnie więcej osób wskazuje na panujące w nim ogólne niezadowolenie oraz brak wiary w jakąkolwiek poprawę, więcej też dostrzega apatię, rezygnację. Mniej liczna niż wtedy jest też grupa badanych, którzy widzą w swoim otoczeniu pewne odprężenie i zadowolenie z poprawy.

Ogólnie rzecz biorąc, Polacy opisują własne samopoczucie w jaśniejszych barwach niż nastroje swojego środowiska. Spojrzenie z dłuższej perspektywy czasowej, obejmującej cały okres III RP, ukazuje też, że samopoczucie Polaków poprawia się szybciej niż obraz nastrojów panujących w ich najbliższym otoczeniu.

Opracowała
Bogna WCIÓRKA

A N E K S

Tabela 1. Jak często w ciągu mijającego roku **był(a) Pan(i) zdenerwowany(a), rozdrażniony(a)?**

(%)

	Bardzo często i często	Rzadko lub wcale	Liczba osób
Ogółem	52	48	971
Płeć			
Mężczyźni	47	53	465
Kobiety	57	43	507
Wiek			
18-24 lat	50	50	153
25-34	51	49	178
35-44	48	52	163
45-54	60	40	199
55-64	54	46	113
65 lat i więcej	48	52	165
Miejsce zamieszkania			
Wieś	51	49	359
Miasto do 20 tys.	52	48	119
20-100 tys.	49	51	187
101-500 tys.	54	46	189
501 tys.i więcej mieszk.	56	44	117
Wykształcenie			
Podstawowe	50	50	275
Zasadnicze zawodowe	54	46	253
Średnie	53	47	337
Wyższe	49	51	107
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	53	47	77
Prac.umysł.niż.szczebła	58	42	73
Pracownicy fiz.- umysł.	47	53	75
Robotnicy wykwalifikowani	54	46	85
Robotnicy niewykwalifik.	56	44	41
Rolnicy	40	60	52
Pracujący na własny rach.	52	48	38
Bierni zawodowo			
Renciści	56	44	99
Emeryci	49	51	199
Uczniowie i studenci	42	58	77
Bezrobotni	63	37	113
Gospodynie domowe i inni	50	50	43
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	52	48	139
spółce właścicieli			
prywatnych i państwa	53	47	71
sekt. pryw. poza rolnict.	54	46	181
prywatnym gosp. rolnym	41	59	56
Dochody na jedną osobę			
Do 300 zł	63	37	146
301-500	53	47	159
501-900	53	47	196
901-1200	50	50	96
Powyżej 1200 zł	33	67	56
Ocena własnych war. mater.			
Złe	67	33	290
Średnie	51	49	409
Dobre	38	62	272
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	59	41	82
Raz w tygodniu	52	48	453
1-2 razy w miesiącu	46	54	145
Kilka razy w roku	54	46	211
W ogóle nie uczestniczy	50	50	78
Poglądy polityczne			
Lewica	43	57	114
Centrum	53	47	348
Prawica	55	45	244
Trudno powiedzieć	52	48	264

Tabela 2. Jak często w ciągu mijającego roku **był(a) Pan(i) zadowolony(a), bo coś się udało, powiodło się w życiu?**

(%)

	Bardzo często i często	Rzadko lub wcale	Liczba osób
Ogółem	45	55	971
Płeć			
Mężczyźni	45	55	465
Kobiety	45	55	506
Wiek			
18-24 lat	65	35	153
25-34	61	39	178
35-44	41	59	163
45-54	39	61	199
55-64	37	63	113
65 lat i więcej	26	74	164
Miejsce zamieszkania			
Wieś	38	62	359
Miasto do 20 tys.	44	56	119
20-100 tys.	47	53	187
101-500 tys.	57	43	189
501 tys. i więcej mieszk.	45	55	117
Wykształcenie			
Podstawowe	35	65	275
Zasadnicze zawodowe	39	61	252
Średnie	51	49	337
Wyższe	64	36	107
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	74	26	77
Prac.umysł.niż.szczebła	57	43	73
Pracownicy fiz.- umysł.	47	53	75
Robotnicy wykwalifikowani	47	53	85
Robotnicy niewykwalifik.	38	62	41
Rolnicy	39	61	52
Pracujący na własny rach.	56	44	38
Bierni zawodowo			
Renciści	23	77	99
Emeryci	30	70	199
Uczniowie i studenci	79	21	77
Bezrobotni	37	63	113
Gospodynie domowe i inni	49	51	43
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	60	40	139
spółce właścicieli			
prywatnych i państwa	35	65	71
sekt. pryw. poza rolnict.	56	44	181
prywatnym gosp. rolnym	41	59	56
Dochody na jedną osobę			
Do 300 zł	40	60	146
301-500	39	61	159
501-900	39	61	196
901-1200	52	48	96
Powyżej 1200 zł	61	39	56
Ocena własnych war. mater.			
Złe	24	76	290
Średnie	44	56	409
Dobre	69	31	272
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	39	61	82
Raz w tygodniu	48	52	453
1-2 razy w miesiącu	50	50	145
Kilka razy w roku	36	64	211
W ogóle nie uczestniczy	52	48	78
Poglądy polityczne			
Lewica	53	47	114
Centrum	47	53	348
Prawica	46	54	244
Trudno powiedzieć	38	62	264

Tabela 3. Jak często w ciągu mijającego roku **poczuł(a) Pan(i) pewność, że wszystko układa się dobrze?**

(%)

	Bardzo często i często	Rzadko lub wcale	Liczba osób
Ogółem	40	59	969
Płeć			
Mężczyźni	39	61	463
Kobiety	42	58	506
Wiek			
18-24 lat	55	45	153
25-34	55	45	178
35-44	36	64	163
45-54	36	64	198
55-64	32	68	112
65 lat i więcej	29	71	165
Miejsce zamieszkania			
Wieś	35	65	358
Miasto do 20 tys.	36	64	119
20-100 tys.	47	53	186
101-500 tys.	48	52	189
501 tys. i więcej mieszk.	44	56	117
Wykształcenie			
Podstawowe	30	70	274
Zasadnicze zawodowe	36	64	252
Średnie	46	54	336
Wyższe	63	37	107
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	72	28	77
Prac. umysł. niż. szczebla	54	46	72
Pracownicy fiz.- umysł.	45	55	75
Robotnicy wykwalifikowani	38	62	85
Robotnicy niewykwalifik.	36	64	40
Rolnicy	26	74	52
Pracujący na własny rach.	39	61	38
Bierni zawodowo			
Renciści	26	74	99
Emeryci	31	69	199
Uczniowie i studenci	64	36	77
Bezrobotni	32	68	113
Gospodynie domowe i inni	48	52	43
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	63	37	139
spółce właścicieli			
prywatnych i państwa	28	72	71
sekt. pryw. poza rolnict.	46	54	179
prywatnym gosp. rolnym	29	71	56
Dochody na jedną osobę			
Do 300 zł	35	65	146
301-500	37	63	158
501-900	37	63	196
901-1200	52	48	96
Powyżej 1200 zł	61	39	56
Ocena własnych war. mater.			
Złe	17	83	290
Średnie	39	61	408
Dobre	68	32	271
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	32	68	82
Raz w tygodniu	44	56	452
1-2 razy w miesiącu	43	57	145
Kilka razy w roku	34	66	211
W ogóle nie uczestniczy	48	52	77
Poglądy polityczne			
Lewica	47	53	114
Centrum	41	59	346
Prawica	46	54	244
Trudno powiedzieć	32	68	263

Tabela 4. Jak często w ciągu mijającego roku **był(a) Pan(i) dumny(a) ze swoich osiągnięć?**

(%)

	Bardzo często i często	Rzadko lub wcale	Liczba osób
Ogółem	39	61	970
Płeć			
Mężczyźni	39	61	465
Kobiety	39	61	505
Wiek			
18-24 lat	58	42	153
25-34	45	55	178
35-44	38	62	163
45-54	30	70	197
55-64	40	60	113
65 lat i więcej	26	74	165
Miejsce zamieszkania			
Wieś	33	67	359
Miasto do 20 tys.	33	67	119
20-100 tys.	47	53	187
101-500 tys.	43	57	188
501 tys.i więcej mieszk.	41	59	117
Wykształcenie			
Podstawowe	31	69	275
Zasadnicze zawodowe	33	67	253
Średnie	43	57	336
Wyższe	59	41	107
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	59	41	77
Prac.umysł.niż.szczebła	53	47	73
Pracownicy fiz.- umysł.	36	64	75
Robotnicy wykwalifikowani	39	61	85
Robotnicy niewykwalifik.	48	52	41
Rolnicy	27	73	52
Pracujący na własny rach.	45	55	38
Bierni zawodowo			
Renciści	27	73	99
Emeryci	28	72	198
Uczniowie i studenci	66	34	77
Bezrobotni	29	71	113
Gospodynie domowe i inni	36	64	43
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	55	45	139
spółce właścicieli			
prywatnych i państwa	34	66	71
sekt. pryw. poza rolnict.	42	58	181
prywatnym gosp. rolnym	29	71	56
Dochody na jedną osobę			
Do 300 zł	34	66	146
301-500	37	63	159
501-900	38	62	196
901-1200	41	59	96
Powyżej 1200 zł	59	41	56
Ocena własnych war. mater.			
Złe	24	76	290
Średnie	36	64	408
Dobre	58	42	272
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	37	63	82
Raz w tygodniu	40	60	453
1-2 razy w miesiącu	43	57	144
Kilka razy w roku	31	69	211
W ogóle nie uczestniczy	47	53	78
Poglądy polityczne			
Lewica	44	56	112
Centrum	40	60	348
Prawica	43	57	244
Trudno powiedzieć	31	69	264

Tabela 5. Jak często w ciągu mijającego roku **czuł(a) się Pan(i) jako obywatel(ka) wyraźnie lekceważony(a) przez władzę?**

(%)

	Bardzo często i często	Rzadko lub wcale	Liczba osób
Ogółem	32	67	963
Płeć			
Mężczyźni	35	65	465
Kobiety	30	70	499
Wiek			
18-24 lat	29	71	152
25-34	35	65	176
35-44	36	64	163
45-54	31	69	195
55-64	41	59	112
65 lat i więcej	26	74	165
Miejsce zamieszkania			
Wieś	29	71	357
Miasto do 20 tys.	37	63	119
20-100 tys.	28	72	187
101-500 tys.	33	67	188
501 tys.i więcej mieszk.	46	54	112
Wykształcenie			
Podstawowe	32	68	271
Zasadnicze zawodowe	30	70	253
Średnie	35	65	335
Wyższe	34	66	104
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	35	65	77
Prac.umysł.niż.szczebła	29	71	73
Pracownicy fiz.- umysł.	35	65	75
Robotnicy wykwalifikowani	38	62	85
Robotnicy niewykwalifik.	34	66	41
Rolnicy	23	77	52
Pracujący na własny rach.	39	61	35
Bierni zawodowo			
Renciści	37	63	97
Emeryci	30	70	198
Uczniowie i studenci	25	75	76
Bezrobotni	34	66	113
Gospodynie domowe i inni	34	66	43
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	31	69	139
spółce właścicieli prywatnych i państwa	34	66	71
sekt. pryw. poza rolnict.	37	63	178
prywatnym gosp. rolnym	23	77	56
Dochody na jedną osobę			
Do 300 zł	37	63	146
301-500	29	71	159
501-900	38	62	196
901-1200	28	72	96
Powyżej 1200 zł	33	67	55
Ocena własnych war. mater.			
Złe	42	58	287
Średnie	31	69	407
Dobre	25	75	269
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	31	69	79
Raz w tygodniu	28	72	452
1-2 razy w miesiącu	32	68	144
Kilka razy w roku	40	60	209
W ogóle nie uczestniczy	39	61	77
Poglądy polityczne			
Lewica	31	69	114
Centrum	32	68	345
Prawica	40	60	240
Trudno powiedzieć	28	72	262

Tabela 6. Jak często w ciągu mijającego roku **czuł(a) się Pan(i) bezradny(a)**?

(%)

	Bardzo często i często	Rzadko lub wcale	Liczba osób
Ogółem	31	69	970
Płeć			
Mężczyźni	27	73	465
Kobiety	35	65	505
Wiek			
18-24 lat	24	76	153
25-34	25	75	178
35-44	28	72	163
45-54	33	67	199
55-64	35	65	113
65 lat i więcej	42	58	163
Miejsce zamieszkania			
Wieś	32	68	359
Miasto do 20 tys.	36	64	118
20-100 tys.	24	76	187
101-500 tys.	30	70	189
501 tys.i więcej mieszk.	37	63	117
Wykształcenie			
Podstawowe	42	58	273
Zasadnicze zawodowe	27	73	253
Średnie	29	71	337
Wyższe	18	82	107
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	18	82	77
Prac.umysł.niż.szczebła	22	78	73
Pracownicy fiz.- umysł.	26	74	75
Robotnicy wykwalifikowani	18	82	85
Robotnicy niewykwalifik.	27	73	41
Rolnicy	33	67	52
Pracujący na własny rach.	26	74	38
Bierni zawodowo			
Renciści	45	55	99
Emeryci	39	61	198
Uczniowie i studenci	15	85	77
Bezrobotni	48	52	113
Gospodynie domowe i inni	28	72	43
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	21	79	139
spółce właścicieli			
prywatnych i państwa	22	78	71
sekt. pryw. poza rolnict.	24	76	181
prywatnym gosp. rolnym	32	68	56
Dochody na jedną osobę			
Do 300 zł	44	56	146
301-500	27	73	159
501-900	36	64	195
901-1200	24	76	96
Powyżej 1200 zł	7	93	56
Ocena własnych war. mater.			
Złe	52	48	290
Średnie	27	73	409
Dobre	15	85	270
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	40	60	82
Raz w tygodniu	31	69	452
1-2 razy w miesiącu	26	74	145
Kilka razy w roku	33	67	211
W ogóle nie uczestniczy	31	69	78
Poglądy polityczne			
Lewica	26	74	114
Centrum	30	70	348
Prawica	28	72	244
Trudno powiedzieć	37	63	263

Tabela 7. Jak ocenił(a)by Pan(i), ogólnie rzecz biorąc, obecne nastroje wśród ludzi, z którymi styka się Pan(i) na co dzień w zakładzie pracy, miejscu (środowisku) zamieszkania? Które z następujących określeń najlepiej to oddaje? 1 - Ogólne odprężenie i zadowolenie, wiara, że będzie lepiej; 2 - Pewne odprężenie i zadowolenie, że jest trochę lepiej; 3 - Apatia, rezygnacja, pogodzenie się z losem; 4 - Lęk, obawa, co przyniesie przyszłość, niepewność jutra; 5 - Ogólne niezadowolenie, brak wiary w jakąkolwiek poprawę; 6 - Określił(a)bym to inaczej

(%)

	1	2	3	4	5	6	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	6	14	17	39	19	0	5	973
Płeć								
Mężczyźni	6	18	15	37	20	0	4	466
Kobiety	6	10	18	41	19	0	7	507
Wiek								
18-24 lat	16	29	12	25	12	0	6	153
25-34	3	15	18	41	18	0	5	178
35-44	4	12	16	42	20	0	5	163
45-54	5	11	19	46	18	0	1	200
55-64	4	8	19	44	24	0	2	113
65 lat i więcej	2	6	16	35	27	0	14	165
Miejsce zamieszkania								
Wieś	4	14	15	38	23	0	7	360
Miasto do 20 tys.	7	14	10	40	23	0	5	119
20-100 tys.	7	12	23	34	18	0	7	187
101-500 tys.	6	14	15	40	19	0	5	189
501 tys.i więcej mieszk.	5	16	22	47	8	0	2	118
Wykształcenie								
Podstawowe	7	12	15	30	26	0	11	275
Zasadnicze zawodowe	7	12	14	41	23	0	4	253
Średnie	5	15	20	41	16	0	3	338
Wyższe	2	19	18	51	7	0	4	107
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	2	26	17	49	7	0	0	77
Prac.umysł.niż.szczebla	8	10	19	44	16	0	4	73
Pracownicy fiz.- umysł.	5	14	23	46	10	0	3	75
Robotnicy wykwalifikowani	8	18	12	37	23	0	3	85
Robotnicy niewykwalifik.	2	11	26	50	11	0	0	41
Rolnicy	3	13	14	40	22	2	6	52
Pracujący na własny rach.	0	17	16	47	17	0	4	38
Bierni zawodowo								
Renciści	10	7	19	37	20	0	7	99
Emeryci	2	5	17	40	26	0	10	200
Uczniowie i studenci	20	34	9	20	6	0	10	77
Bezrobotni	6	12	15	34	30	0	3	114
Gospodynie domowe i inni	0	14	20	33	29	0	4	43
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	4	15	21	45	12	0	3	139
spółce właścicieli	6	14	18	43	20	0	0	71
prywatnych i państwa	5	17	16	44	16	0	3	182
sekt. pryw. poza rolnict.	3	12	15	38	24	1	6	56
prywatnym gosp. rolnym								
Dochody na jedną osobę								
Do 300 zł	6	10	14	47	22	0	1	147
301-500	3	11	20	42	21	1	2	159
501-900	6	12	18	33	23	0	8	196
901-1200	7	18	17	47	10	0	2	96
Powyżej 1200 zł	5	22	18	39	10	0	6	56
Ocena własnych war. mater.								
Złe	2	6	18	40	27	0	5	291
Średnie	5	9	17	43	20	0	6	409
Dobre	10	29	14	32	11	0	4	272
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	5	13	13	46	16	0	7	82
Raz w tygodniu	6	12	16	40	21	0	5	453
1-2 razy w miesiącu	6	14	21	39	16	0	5	146
Kilka razy w roku	6	17	15	37	22	0	3	212
W ogóle nie uczestniczy	4	16	21	32	17	0	10	78
Poglądy polityczne								
Lewica	5	20	21	33	17	0	4	115
Centrum	6	17	11	44	20	0	2	348
Prawica	7	11	21	41	17	0	2	245
Trudno powiedzieć	4	9	18	33	22	0	14	264